

Оповідання О. Жовни "Маленьке життя" в контексті літератури рідного краю

Ірина Небеленчук,

старший викладач кафедри теорії та методики середньої освіти

КОІППО імені Василя Сухомлинського

Кіровоград

У статті розглядаються шляхи роботи над оповіданням О. Жовни "Маленьке життя", подаються методичні рекомендації щодо вивчення твору в контексті розділу "Література рідного краю".

Ключові слова та словосполучення: простір, просторові блоки, значення кольору, символіка, герменевтичний підхід, бахтінська концепція аналізу.

Ім'я Олександра Жовни стало відомим на початку 90-х років, коли львівський часопис "Дзвін", а згодом журнали "Дніпро" і "Донбас" опублікували кілька його оповідань. А далі з'явилася ціла низка оповідань, повістей, кіносценаріїв. І всі самотні, неповторні, захоплюючі. Володимир Панченко в передмові до книги "Вдовушка" зазначав: "...його проза досить помітно виділяється серед прози його багатьох ровесників, заклопотаних власним авангардизмом і дещо нервовим припізнаним рівнянням на західний постмодернізм" [6; 9, 4]. Н. Черненко так відзначала особливість творчості О. Жовни: "Олександр Жовна — письменник нового покоління української літератури. Його проза суттєво різниться і від прози його попередників, і від тих, хто з'являється в наші дні. У ній неповторний стиль, невловима художня краса, смак" [10, 5].

У творах Олександра Жовни поєднуються містика та реальність, чернече і мирське життя, смішне і трагічне.

Серед творів письменника помітно виокремлюється оповідання "Маленьке життя". Як зазначає сам автор, "оповідання "Маленьке життя" зародилося від споглядання однієї дуже старої ікони, написаної, як мені здалося, слабкою дитячою рукою" [4, 9].

Події у творі відбуваються голодної зими. У хлопчика Пилипка помирає мама. Його знаходять у лісі двоє монахів і забирають із собою. Однак хлопчиків не судилося жити.

Уводячи читача в художню тканину оповідання, автор розкриває історію, що пов'язана зі смертю хлопчика та незвичайною іконою, що знаходилася серед колекції ікон оповідача.

В оповіданні можна виокремити кілька просторових блоків:

- загублений серед лісів хутір;
- хата Фекли;
- хата сусіда дядька Селантія;
- ліс;
- монастир;
- простір темряви і світла [1—3].

З оповідання дізнаємося, що простір навколо хутора досить маленький: він оточений лісами, в ньому загубилося з десяток хат, що майже зникли під снігом. До того ж на хуторі лютував голод. Цей простір можна зобразити схематично за допомогою кіл:

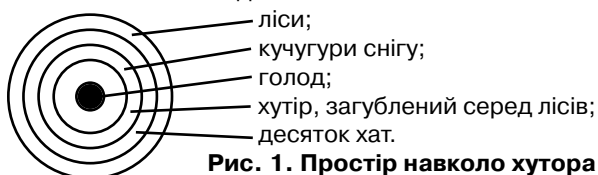

Рис. 1. Простір навколо хутора

Наступний простір — це хатина Фекли. Цей простір ще більше стискається в розмірах. Його також можна показати за допомогою кіл:

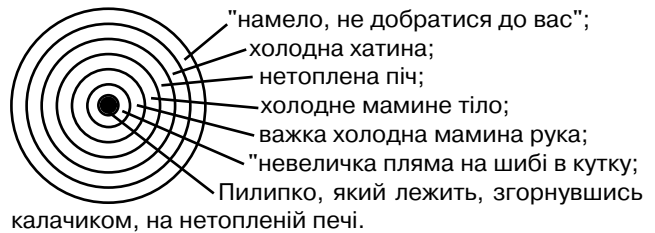

Рис. 2. Простір хатини Фекли

Наклавши блок кіл, зображених на рис. 1, на блок кіл, зображених на рис. 2, можна побачити, що простір дуже маленький. І в цьому просторі, затисненому голодом, холодом, тілом мами та її холодною й важкою рукою, перебуває Пилипко, відчуваючи страх.

Наступний простір — хатина дядька Селантія. Хатина була невеличкою. Простір у ній також був маленький. У дядька було троє дітей. Однак цей простір для Пилипка розширюється, оскільки в хаті було тепло, топилася піч. Пилипкові було тепло й затишно, до того ж зі смертю мами хлопчик бачить перевагу: він двічі за день отримав ласощі — "шматочок почорнілого буряка".

Простір лісу бачимо з двох боків. З одного боку, ліс — це щось страшне, таємниче, загадкове, пов'язане з хижими звірами, які можуть розірвати, привидами і страховиськами. Однак іншим постає ліс для Пилипка. Прямуючи до нього після того, як полишив хату дядька Селантія, Пилипко не відчуває страху, адже з лісом пов'язані спогади про маму — "іноді туди по жолуді ходила мама". Коли Пилипко починає дрімати, сидячи під ялиною, він бачить теплу хату дядька Селантія, маму з великим червоним яблуком у руках.

Уривок від слів "Потім, втираючи сльози, поглянув на ліс... Незнайоме чоловіче обличчя, сховане в чорний одяг, схилилось над ним" доцільно прочитати й детально проаналізувати. Працюючи над образом лісу, доцільно використати прийом "Намісто", за допомогою якого розкриємо світлу і темну частину лісу, яким його сприймає Пилипко. Покажемо цей прийом за допомогою рис. 3.

Пилипка знаходять у лісі два монахи — Афанасій і Михайло — й забирають його з собою в монастир. При зображенні монастиря автор уперше вживає слово "коло" і цілком слушно. Коло — це багатозначний символ, що поєднує в собі такі значення:

Рис.3. Ліс, яким його бачить Пилипко

- коловерт життя: життя — смерть — життя;
- зміна поколінь: малий — дорослий — старий — малий;
- людські потреби: їжа — сон — відпочинок — їжа;
- зміна пір року: зима — весна — літо — осінь;
- зміна відчуттів: холод — тепло — холод...
- зміна частин доби: день — ніч — день;
- зміна кольорів: світлий — темний — світлий.

В оповіданні досить чітко окреслені ці поєднання.

Доцільно зачитати уривок: "Лебединська обитель була огорожена високим кам'яним муром... Пилипко несамохіть притисся всім тілом до Афанасієвої рясни".

У розташуванні обителі знову бачимо кола:

- високий кам'яний мур, яким обгороджена обитель;
- церква;
- "кілька довгих будинків, що прилягали до неї і були об'єднані в одне суцільне коло".

Ще один просторовий блок — "темрява-світло". Цей блок побудований на антитезі. Варто зауважити, що в О. Жовни досить помітною є антитеза й різко проявляється принцип контрасту в оповіданні: від темряви до світла, від чорного до білого, від сліз до сміху. Покажемо цю зміну за допомогою рисунку 4.

ТЕМРЯВА		СВІТЛО
— зима;	П И Л И П К О	— білі стіни келії;
— холод;		— ікона Божої матері;
— голод;		— дядьки посміхнулися;
— ліс;		— Афанасій і Михайло розсміялися;
— мертва мама;		— очі добрі;
— сльози;		— дитя добре;
— "величезні ока — білий сич";		— сонячне світло;
— страшні очі		— сліпуче сонце;
Миколи Чудотворця;		— іконостас засяяв;
— темна зала;		— жодної білої цятки;
— темні бороди монахів;		— мерехтіли безліч свічок;
— темні очі;		— сяючий хрест на грудях;
— чорні бороди;		— священне світло;
— чорний одяг;		— половина вікна була світлою;
— неяскраві мешкання;	— дві свічки;	
— ніч;	— "день сьогодні добрий, сонячний";	
— темінь та інші.	— "світле, казкове, красиве" та інші.	

Рис. 4. Зіткнення двох світів

З рисунку бачимо, що між двома світами перебуває Пилипко. Відповідно стан його змінюється залежно від того, що бачить хлопчик: коли бачить темну сторону життя — плаче, коли бачить світлу сторону, то бачить добрі очі монахів, їхній сміх, добрі очі Божої Матері. Неодноразово автор уживає слово "добрий", особливо в контекстах, що пов'язані з монахами й життям монастиря.

В оповіданні бачимо поєднання різних кольорів. Уперше значення кольору в художніх творах розкрив російський учений, літературознавець, спеціаліст в галузі російської та зарубіжної літератури М. Бахтін [2]. У творі переважають світлі кольори (білий, золотий, голубий, жовтий), рідше зустрічаються темні. О. Жовна надає значущості білому кольору, який знаходимо в різних контекстах, причому значення його різне. Розглянемо застосування білого кольору в контекстах оповідання.

Уперше акцентується зображення білого кольору в уривку, коли дядько Селантія ніс Пилипко на руках до своєї хати: "**Білі** кучугури, що різали очі, лежали на дворі". Білий колір у цьому контексті вказує на смерть й асоціюється з такими словами:

- хуртовина ("вже більше тижня мела хуртовина");
- холод ("маміне тіло стало холодним", "він майже знав, що коли доторкнеться [до маминої руки], то відчує холод");
- голод ("на хуторі панував голод", "мамо, ми їсти хочемо");
- горе ("Горе, горе", — кілька разів повторює тітка, дружина дядька Селантія);
- страх ("йому чомусь стало страшно", "хутір майже зник під снігом");

— смерть ("Мамка твоя **померла**", "Так скоро всі **вимремо**", "Феклу **поховати** треба?", "Хто її **похова**? Земля мерзла, не вгризеш", "Навесні, як будемо жити, **поховаємо**"). В одному абзаці читаємо: "**померла**", "**вимремо**", "**поховати**", "**похова**". Таке нагромадження слів дає змогу уявити всю жахливу картину голодної зими.

Робота з уривком твору передбачає створення асоціативного ланцюжка:

білий колір → хуртовина — холод — голод — горе — страх — смерть.

Сидячи під величезною ялиною в лісі, Пилипко побачив білого сича з величезними очима. Колір "**білий**" вказує на страх, темряву і потойбічні сили. Не випадково Пилипко подумав: "Чи не той то злий... дух, що діток малих забирає?" Однак коли Пилипко, сидячи під "величезною ялиною", почав дрімати, то побачив маму у **білій** сорочці. У даному контексті колір білий пов'язаний з теплом, світлом, мамою, червоним яблуком — спогад, світло, тепло.

Слово "**білі**" зустрічаємо в описі, коли Пилипко мало не замерз у лісі. Тоді він "побачив перед собою велику **засніжену** бороду", що дуже налякало хлопчика. У цьому контексті слово "засніжена" (як відтінок білого кольору, хоча насправді борода була чорна, але притрушена снігом) вказує на страх. Білий колір наявний в описі келії монахів: "Пилипок побачив кімнату з **білими** стінами і двома невеличкими віконцями". Колір стін вказує на чистоту діянь монахів (дізнаємося, що вони іконописці). Слово "**білий**" з'являється у контексті, коли Пилипко допомагає монахам у їхньому ремеслі: "**...звичайна сіра дошка спочатку ставала білою, як сніг, а потім золотою, мов сонце**". Біла дошка порівнюється зі снігом. Сніг, який на початку оповідання стає

причиною смерті (ховає під собою хутір, до хат не добратися), у даному контексті вказує не лише на світлість, а й красу, таїнство, "чудо", завдяки якому з'являються чудові ікони.

Білий колір застосовується автором в описі дівчинки та її батька, які одного дня заїхали на подвір'я монастиря: сани були "запряжені парою **білих** коней", свитка на дівчинці "була **білою** і пухнастою, як сніг". У контексті колір вказує на чистоту, шляхетність, святість ("обличчям дівчинка була схожа на Варвару"). Однак знову з'являється слово "сніг" (варіант білого кольору): "Було якось чудно бачити таку дівчинку тут у монастирі, у лісах, занесених снігом, таку тендітну й красиву, як весняний метелик". Слово "сніг", як варіант білого кольору, вказує на бездоріжжя, відрваність від мирського життя, є нагадуванням про холод. Далі в оповіданні читаємо: "Ноги її були вкриті білою ковдрою, на голові в неї була така ж пухнаста, як і свитка, біла шапка". Значення кольору підсилюється. Це вже не просто чистота, світлість, це вже щось незвичне, загадкове, навіть казкове: "*Досі Пилипкові доводилося бачити зовсім інші кольори. Здебільшого темні. Темні бороди монахів, темні очі, темний одяг і такі ж неяскраві мешкання, в яких вони жили. Те, що він бачив перед собою тепер, було настільки незвичним, новим і таким приємним, що могло наснитися у сні*". І "Пилипок дивився на неї, не зводячи очей". "**Білий** сніг навколо, **біла** пухнаста свитка — все злилось в один **білий** світ, на якому застигли дві ніжно-голубі плямки її очей". Вночі Пилипко відчув якийсь зміни в собі: він думав про дівчинку і "перед ним зразу ж зникла ніч і темінь засвічувалась **білим** світлом, в якому змішались **білі** коні, **білий** сніг, **біла** пухнаста свитка і дві лагідно-блакитні плямки". Білий колір у цьому контексті нагадує чарівну дитячу казку. Невипадково автор вживає словосполучення "все злилось в один **білий** світ", тобто чистота, світлість, чарівність, незвичність, "чудо". І не випадково цю фразу автор повторить ще раз у кінці оповідання: "...на подвір'я монастиря заїхала бричка, запряжена парою **білих** коней, на якій сиділи літній чоловік і молода пані у красивій **білій** шубі".

Однак на фоні білого снігу, білих ковдри, свитки і шапки обличчя дівчинки було **блідим** — ще один варіант білого кольору, що вказує на байдужість до всього оточуючого. Бліде обличчя дівчинки свідчить про "нездорову байдужість" і якесь лихо, що "засіло в ній", — це відзначає Пилипко. Далі дізнаємося, чому обличчя було блідим, — дівчинка була хвора.

Ще одне значення білого кольору знаходимо в оповіданні й стосується воно маленької дощечки, яку Пилипко знайшов серед інших дощок: її поверхня **біліла** від заґрунтованого левкасу", "Через якийсь час на білій дощечці з'явилися перші контури". Слово "білий" у даному контексті означає сподівання, надію на те, що зображення на дощечці врятує дівчинку. І ще одне значення цього кольору — безмежна віра Пилипка: "Пилипкові очі заблищали, він увесь поринув у світ образів і настільки захопився роботою, що незчувся, як минув час..."

Таким чином, визначивши застосування білого кольору в оповіданні, можемо зробити висновок, що білий колір і його варіанти — сніжний, блідий, як сніг, — має такі значення:

— холод;	— байдужість;
— голод;	— нездорова байдужість;
— горе;	— лихо;
— страх;	— хвороба;
— смерть;	— сподівання;
— спогад;	— надія;
— незвичайність;	— віра;
— чарівність;	— здоров'я;
— загадковість;	— молодість.

Помітним в оповіданні є застосування інших кольорів, особливо голубого, червоного та янтарно-золотого. Дослідивши використання цих кольорів в іконописі, можемо визначити, що вони є провідними в зображенні Матері Божої. Поєднання білого і голубого, червоного і жовтого вказує на чистоту, благородство, терпіння, віру, добро, любов. Саме ці якості ми знаходимо в образі Пилипка.

Звертаємо увагу на символіку твору. В оповіданні є різні образи-символи: ліс, голуб, якого малює Пилипко, сонце, небо, місяць, гора, свічка. Схарактеризуємо деякі з них. Особливого значення в оповіданні набувають образи неба і сонця, а саме тоді, коли мова заходить про монастир: "Небо над монастирем було зовсім блакитним і чистим, без жодної хмаринки. Сонце відбивалося від кучугурів снігу, від засніжених віт дерев, і все навколо здавалось незвичним, казковим".

З образом неба поєднується не тільки чистота, а й надія, високість, святість. І ніби відображенням цього є блакитні очі дівчинки, "як крильця сирафимів", "ніжно-голубі плямки її очей", "дві лагідно-блакитні плямки", "великі голубі очі" (повторюється ще раз), "дівчина з голубими очима", "ясні голубі очі", "очі... були ще більш голубими", "дівчинка з голубими очима", "...Лорою, так зовуть мою дружину. У неї теж голубі очі".

Цікавим є образ свічки. Свіча — символ тепла, світла, надії, кохання та ін. Однак в оповіданні знаходимо й інші значення. Полум'я свічки проганяє страх, що його пережив Пилипко в лісі, як тільки разом з монахами заходить до келії. З її полум'ям відступає темрява: "Афанасій запалив свічку і сутінки розбіглися". У перші дні хвороби дівчинки полум'я двох свічок було темним. З наростанням її хвороби читаємо у творі: "тліла лампадка", "тьмяне світло", "стояв підсвічник з двома свічками, але тепер горіла лише одна", "блimalo тьмяне світло", "ледь тремтів язичок свічки". Можемо зробити такі висновки. Свічка є ознакою слабкості, початку хвороби та її наростання ("хвора дівчинка", дуже хвора дочка"), небезпеки. Однак коли дівчинка одужує, про свічку взагалі не згадується, лише зазначається: "Тепер Пилипкові було видно майже все, що було в келії. Обличчя дівчинки посвітліло".

Цікавим у контексті оповідання виявляється образ місяця. Місяць на небі — ознака таємничості, святості, чогось сокровенного. Місяць світить кожної ночі, коли Пилипко малює святого. У цьому контексті місяць є помічником у здійсненні задуманого хлопчиком. Однак в іншому контексті місяць світив так яскраво, що нагадував сонячне світло: "**Сьогоднішня ніч була така світла й місячна, як минулий сонячний день**".

Спіраючись на герменевтичний підхід під час аналізу оповідання (зображення світу і місця людини в ньому — **бахтінська концепція аналізу**) [2], доцільно звернутися до значення слів "дух" і "душа". Визначивши значення слів за словником, доходимо висновку, що вони багатозначні, слово "дух" має 7 значень, слово "душа" — 5 значень.

У третьому значенні слово "дух" — "безтілесна надприродна істота: в релігійно-містичних уявленнях". В оповіданні читаємо: "**Чи не той то злий... дух, що діток малих забирає?**" За цими словами бачимо страх Пилипка, бажання прогнати злого Духа: "махнув на сича рукою, аби налякати". Коли це не допомогло, перехрестився.

До оповідання можна віднести два перші значення слова "душа":

- 1) "внутрішній, психічний світ людини, її свідомість";
- 2) "та чи інша властивість характеру, а також людини з тими чи іншими якостями" [5].

Пилипко несвідомо йде до лісу, сподіваючись там

знайти маму, оскільки ще не усвідомлює, що таке смерть. Однак з певними намірами Пилипко **свідомо** розшукує дощечку відповідного розміру, **свідомо** розглядає ікону святого великомученика Пантелеймона, **свідомо** малює зображення святого й **свідомо** стоїть на морозі під вікном хворої дівчинки, прикладаючи ікону до віконця. З огляду на значення слова "душа" доцільно розкрити значення слова "душевний": **душевний** — відвертий, відданий, приємний, щирий, щиросердний, дружелюбний, чистосердечний, чуйний, добрий, добродушний, доброзичливий. Всі ці якості притаманні Пилипкові. Пилипко вкладає всю душу, коли малює святого, і віддає свою душу заради спасіння дівчинки.

Привертає увагу назва твору. Автор застосовує не-сумісні слова. Взагалі, життя може бути коротким, довгим, прожитим праведно чи неправедно. Якщо застосувати слово "маленький" щодо Пилипка, то він дійсно був маленьким. Про вік Пилипка в оповіданні нічого не сказано. Однак у кінці оповідання читаємо: "У нас є син. Йому сім років. Зовуть його Пилипом". Можна припустити, що Пилипкові було сім років. Не довго прожив Пилипко. Та віддав своє життя заради того, щоб одужала хвора дівчинка. У Пилипка могло бути все попереду — він міг стати великим художником. Це помітили Афанасій та Михайло, коли Пилипко **"намалював великого білого голуба з розставленими крилами"**. Тобто його життя тільки починалося. І ті кілька років, які мав хлопчик, ще не можна було назвати життям. Однак автор застосовує саме це слово. Проаналізувавши заголовок, можна зробити висновок: не важливо, скільки людині літ, головне, щоб вона прожила їх з гідністю й праведно.

Методичні рекомендації до вивчення оповідання О. Жовни "Маленьке життя"

Серед обладнання, яке можна використати під час уроку, можна подати портрет О. Жовни, вислови критиків, письменників, науковців про О. Жовну, зображення ікон Божої матері та Пантелеймона, зображення монастирів (Львів, Одеса, Херсонес, Севастополь, Лебедин — Черкаська обл. та інші.), фільм "Маленьке життя", книги письменника.

До уроку можна використати епіграфи:

— "Життя таке чудове — не згуби його" (Мати Тереза);

— "Життя — воно тому й життя, що вміє все: і страждати, і радіти"... (О. Гончар);

— "Живе лиш той, хто не живе для себе, Хто для других виборює життя" (В. Симоненко);

— "О, перший біль тих не дитячих вражень, Який він слід на серці залиша!" (Ліна Костенко).

На початку уроку проводиться бесіда за запитаннями:

— Що значить для вас життя?

— Яким повинно бути життя людини?

— У чому сенс людського життя?

— Як ви розумієте слова В. Симоненка?

— Пригадайте найяскравішу подію вашого життя.

Які були відчуття та враження?

— Пригадайте прикру подію. Що ви відчували?

Наприкінці уроку доцільно ще раз повернутися до епіграфа, провівши бесіду:

— Як ви розумієте вислів: "Згубити життя?"

— Кілька днів Пилипко свідомо стоїть на морозі. Навіщо він це робить? Пилипко застуджується і помирає. Чи згубив він своє життя?

— Які були враження у Пилипка, коли вперше побачив монастир, келію монахів, ігумена, іконостас, хвору дівчинку, зображення Пантелеймона?

— Яким чином Пилипко виборив життя для дівчинки?

Аналізу оповідання передують дослідницька робота першої групи учнів, розповідь про літературну Кіровоградщину, що славиться іменами таких талановитих людей, як Є. Маланюк, Ю. Яновський, В. Винниченко, І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, із сучасних — В. Гончаренко, Т. Журба, Г. Клочек, Л. Куценко, В. Панченко, які створили обласну спілку письменників Кіровоградщини [4], С. Барабаш, К. Ковальчук, В. Бондар, В. Мошуренко та інші.

Друга дослідницька група знайомить з інформацією, спрямованою на розкриття біографічних відомостей про письменника, його творчості, кінематографічної діяльності.

Повідомлення учнів дослідницької групи можуть бути такими:

Дослідник 1. Жовна Олександр Юрійович — письменник, кіносценарист, кінорежисер, член Національної спілки письменників України та Національної спілки кінематографістів України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат численних премій [4].

Дослідник 2. Народився Олександр Юрійович на Кіровоградщині в м. Новомиргороді. Закінчив Київський державний інститут ім. О. Горького (нині Київський державний університет ім. М. П. Драгоманова). Є автором книг "Партитура на могильному камені" (1991), "Вдовушка" (1996), "Експеримент" (2001), "Маленьке життя" (2004), "І тіло пахло зимовими яблуками" (2008).

Дослідник 3. З 1995 року О. Жовна виступає як сценарист. Відзнято такі художні фільми: "Партитура на могильному камені" (Одеська кіностудія, 1995), "Ніч світла" за мотивами повісті "Експеримент" (Московська кіностудія, 2004), "Second hand" (Одеська кіностудія, 2005), "Маленьке життя" (2008).

Дослідник 4. О. Жовна — лауреат літературних премій:

— імені Євгена Бачинського за повість "Партитура на могильному камені" (1996);

— премії "Благовіст" за книгу "Вдовушка" (1999);

— імені Володимира Винниченка та імені Євгена Маланюка за книгу "І тіло пахло зимовими яблуками" (2008);

О. Жовна — лауреат премій за кіносценарії:

— "Коронація слова" (за кіносценарій "Дорога", 2000);

— "Коронація слова" (за кіносценарій "Експеримент", 2001);

— "Коронація слова" (за кіносценарій "Вдовушка", 2003);

— "Коронація слова" (за кіносценарій "Правила мінус", 2009).

Третя група дослідників проводить лінгвістичне дослідження тексту: знаходить епітети, метафори, порівняння, синекдохи, спрямовані на зображення природи (сніг, мороз, сонце, місяць), стану (страх, біль, холод), відчуттів, знаходить пестливі слова в оповіданні тощо.

Дослідницька група учнів повідомляє, що 15 лютого 2008 року завершилися зйомки фільму "Маленьке життя". Того ж року відбулася презентація фільму. Згодом фільм став лауреатом конкурсу, організованого Міністерством культури і туризму України. Можна порівняти епізоди твору з кадрами фільму. Після дослідницької роботи доречно провести уявне інтерв'ю з письменником за запитаннями:

1. Коли Ви вперше почали писати?

2. Чому саме А. Чехов є Вашим улюбленим письменником?

3. Як називався Ваш перший твір? Про що він?

4. Як Ви поясните назву оповідання "Маленьке життя"? Адже життя не може бути "маленьким". Воно може бути коротким чи довгим, прожитим праведно чи

неправедно.

5. Чому в оповіданні ви застосовуєте так багато кольорів? Чим це обумовлено?

6. Чому Ви обриваєте життя Пилипка?

7. Як виникає задум фільму "Маленьке життя"?

8. Чому на роль Пилипка був затверджений хлопчик зі школи, в якій Ви навчалися (ЗШ № 2 м. Новомиргорода Кіровоградської обл.)?

9. Чи вдалося, на Вашу думку, Кирилові Сосницькому (хлопчику, який зіграв Пилипка) впоратися з роллю?

10. Чи виправдав він Ваші сподівання?

11. Які Ваші задуми на майбутнє?

Під час розгляду оповідання доцільно зачитати й детально проаналізувати такі уривки (за вибором учителя):

1. "Він обійшов подвір'я... Минуло чимало часу, перш ніж попереду завиднілась просіка".

2. "Пилипок вийшов на лісову дорогу... Незнайоме чоловіче обличчя, сховане в чорний одяг, схилилось над ним".

3. "Лебединська обитель була обгороджена високим кам'яним муром... Очі її були добрими, і дитя, що притислося своєю щокною до її щок, теж було добрим".

4. "Десь опівдні, коли всі виходили з вранішньої служби... що могло наснитися уві сні..."

5. "Віконце, за яким світилося тьмяне світло... яко-го так захопили її великі сумні очі".

6. "Коли він підійшов до вікна... Його крихітне тіло завалилося в сніг".

Аналіз здійснюється за такими запитаннями:

1. З чим у вашій уяві асоціюється ліс?

2. Чому Пилипко вирішує йти до лісу?

3. Чи мав хлопчик уявлення про ліс? Доведіть рядками тексту.

4. Чому Пилипко, який не міг стримати сльози, не плакав, прямуючи до лісу?

5. Яким побачив Пилипко ліс насправді?

6. З чим уособлюється страх Пилипка у лісі? ("Чи не той то злий... дух, що діток малих забирає?" — подумалось Пилипкові і він перехрестився".)

7. Знайдіть деталі в описі Лебединської обителі. Що її вирізняє?

8. Чим Пилипка вразила дівчинка, яка приїхала разом з батьком до монастиря?

9. Чому Пилипко вирішив допомогти незнайомій дівчинці?

10. Чому автор обриває життя хлопчика?

11. Чому оповідання починається і закінчується з опису ікони? (Початок: "Серед моєї колекції ікон є одна невеличка, досить непримітна, на якій зображений святий великомученик Пантелеймон... Майже у кожного та маленька ікона викликає принаймні подив і нерозуміння". Кінець: "Незбагненною волею досі висить тепер та маленька дощечка у моїй квартирі, часом викликаючи непорозуміння у моїх гостей".)

12. Яке значення мали ікони для християн?

13. Яка роль обрамлення у творі?

Доцільно під час уроку пригадати знання з теорії літератури: оповідання, обрамлення, метафора, епітет, художня деталь.

Ирина Небеленчук. Рассказ А. Жовны "Маленькая жизнь" в контексте изучения литературы родного края

В статье рассматриваются пути работы над рассказом А. Жовны "Маленькая жизнь", подаются методические рекомендации по изучению произведения в контексте раздела "Литература родного края".

Ключевые слова и словосочетания: пространство, пространственные блоки, значение цвета, символика, герменевтический подход, бахтинская концепция анализа.

Iryna Nebelenchuk. Stories by O. Zhovna "Small Life" in the context of Native Land Literature

The article considers the ways of working with the story by O. Zhovna, it gives methodological recommendations as for learning of this story in the context of chapter "Native Land Literature".

Keywords and word-combinations: space, spacious, blocks, the meaning of the color, symbols, hermeneutic approach, Bakhtin's analysis conception.

Лексична робота буде спрямована на визначення значення таких слів, як баня, богема, вечірня, великомученик, ігумен, ікона, іконостас, келія, лампада, левкас, молитва, монастир, монахи, мученик, обитель, образок, образ, ряса, святий, серафими, служба, чернець. Група учнів-лексикологів пояснює значення слів, створивши відповідну таблицю.

Група художників створює ілюстрації до оповідання й презентує їх, порівнюючи з епізодами оповідання й кадрами фільму.

Завершують роботу над оповіданням такі види діяльності:

— складання асоціативних ланцюжків до слів "зима", "монастир", "світло" та інших;

— прийом "мікрофон": "В оповіданні мене найбільше вразило"... "Найбільше я хвилювався, коли читав"...

— прийом "ланцюжок думок": "Маленьке життя — це"... "Робити добро означає"... "Віддати душу — це"...

— написання творів: "Який слід я залишу в житті після себе", "Мої відчуття, коли я перебуваю в церкві", "Мої враження від переглянутого фільму "Маленьке життя";

— дискусія "Чи дійсно життя таке маленьке?";

— написання відгуку.

Ознайомившись з творчістю О. Жовни, можемо зазначити: "Він — письменник, якого читають, якому пишуть вдячні листи читачі, у якого захожуються юнки" [7].

Оповідання О. Жовни "Маленьке життя" можна використати на уроці позакласного читання після вивчення повісті М. Стельмаха "Гуси-лебеді летять" у 7-му класі, в контексті розділу "Література рідного краю" з 5-го по 11-й клас, після вивчення творів Уласа Самчука "Марія" та Василя Барки "Жовтий князь".

Література

1. Бахтин М. М. Автор и герой в эстетической деятельности / Автор и герой: К философским основам гуманитарных наук / Михаил Михайлович Бахтин. — СПб.: Азбука, 2000. — С. 9 — 226.

2. Бахтин М. М. Проблема текста / Автор и герой: К философским основам гуманитарных наук / Михаил Михайлович Бахтин. — СПб.: Азбука, 2000. — С. 299 — 318.

3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества Михаил Михайлович Бахтин / С. Г. Бочаров [сост.]; Г. С. Берштейн и Л. В. Дерюгина [текст подгот.]; С. С. Аверинцев и С. Г. Бочаров [прим.]. — М.: Искусство, 1986. — 424 с.

4. Літературний словник Кіровоградщини / Автор-упоряд. Л. Куценко. — Кіровоград: НВУ "Рось". — 1991. — № 3. — С. 93.

5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. — 18-е изд. стереотип. — М.: Рус. яз., 1986. — 797 с.

6. Олександр Жовна. Вдовушка / Передм. В. Панченка. — Кіровоград, 1996. — 271 с.

7. Олександр Жовна. Експеримент — Кіровоград: ПВЦ "Мавік", 2003. — 246 с.

8. Олександр Жовна. Партитура на могильному камені (повість) / Вежа: Літературний часопис. — Кіровоград. — 1991. — № 1. — С. 5—27.

9. Панченко В. Олександр Жовна // Дніпро. — 1991. — № 5. — С. 142.

10. Черненко Надія. Готика дивосвіту Олександри Жовни